

ירושלים, 21 ספטמבר, 2010

י"ג תשרי, תשע"א

אל:

מנהלי מחוזות

מפקחי המחוזות

מפקחים כוללים

מנהלי אגפי / מחלקות חינוך ברשויות המקומיות

מנהלי בתי"ס העל יסודיים

מרכזי מקצוע אזרחות בבתי"ס

מורים לאזרחות

מאת: אדר כהן, מפמ"ר אזרחות

בלהה גליקסברג, מפמ"ר היסטוריה ואזרחות, ממ"ד

שלום רב,

הנדון: חוזר המפמ"ר לאזרחות מספר 1 – התשע"א

אנו מברכים אתכם, המורות והמורים לאזרחות, בפתחה של עוד שנה המזמנת לנו התפתחות והתקדמות מקצועית וחוויות חינוכיות ולימודיות עם תלמידינו.

שנת הלימודים הקודמת (תש"ע) הייתה שנה של שינוי גדול וחשוב בלימודי האזרחות, עם יישומה לראשונה בכל הארץ של מטלת הביצוע. שינוי זה כרוך, מטבע הדברים, באתגרים וקשיים לא מעטים, ודורש מאיתנו חשיבה מתמדת על שיפור והתקדמות.

בשנה הקרובה נמשיך את הטמעת מטלות הביצוע, מתוך תקווה שכל בית ספר וכל מורה ימצאו את הייחודיות המתאימה להם במסגרת זו (פרטים בהמשך חוזר זה).

כמו כן, אנו מבצעים מספר עדכונים נדרשים בתכנית הלימודים לחטיבה העליונה.

מפאת ריבוי הנושאים לעדכון, אנו מפצלים חוזר זה לשני חלקים. חלק מהנושאים יופיעו בחוזר נוסף, שיופץ בזמן הקרוב.

לחוזר כתוב זה מתלווה, לראשונה, סרט מצולם ובו הסבר בע"פ על עיקרי הדברים. הסרטון יופיע באתר,

http://video.cet.ac.il/VideoPlayer.aspx?xmlConfigPath=Civic/teacher/mafmarezrahut_mdi.xml

ומומלץ לצפות בו. פרט לקריאת החוזר חשוב לקרוא גם את חוזרי המפמ"ר הקודמים, בהם פורטו הנחיות חשובות לגבי בחינות הבגרות ולגבי מטלות הביצוע.

המורים והמנהלים מוזמנים לפנות בשאלות למפמ"ר או למדריכי האזרחות, באמצעות הטלפון:

02-5603599 או באמצעות הדוא"ל שכתובתו ezrachut@education.gov.il. פירוט נוסף יינתן

בהשתלמויות ובאתר במהלך השנה.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفطيش على تعليم المدنيات

תוכן העניינים בחוזר זה :

1. עדכון התכנית המחייבת וחומרי הלמידה לשנת תשע"א - עמ' 3
2. הנחיות לגבי מטלת הביצוע – עמ' 3.
3. השתלמויות לשנת תשע"א – עמ' 9.
4. הערכת בחינות בגרות- עמ' 15.
5. רשימת מדריכים – עמ' 29

הנושאים שיתפרסמו בחוזר הבא :

1. בחינות הבגרות – היערכות ארגונית והיבחנות חוזרת, בחינות לנבחני משנה.
2. בחינות בע"פ ואישור בוחנים
3. מגמות 5 יחידות לימוד באזרחות
4. הוראת אזרחות בחטיבות הביניים
5. עולים חדשים
6. תלמידי חינוך מיוחד
7. הדרכה במיומנות אוריינות באזרחות
8. מפגשים עם המפמ"ר – תשע"א.

בברכת שנה טובה ומועדים לשמחה ,
בלהה גליקסברג, אדר כהן

העתקים :

ד"ר צבי צמרת, יו"ר המזכירות הפדגוגית
גבי דליה פניג, מנהלת אגף המפמ"רים
ד"ר אברהם ליפשיץ, מנהל החמ"ד
גבי יפה פס , מנהלת האגף לחינוך ע"ס
מר עבדאללה חטיב, מנהל אגף החינוך לערבים
מר מוהנא פארס, ממונה על החינוך הדרוזי
ד"ר מוחמד אלהיב, ממונה על החינוך הבדואי
דודו הלוי, מנהל אגף הבחינות

נושא מספר 1: עדכון התכנית המחייבת וחומרי הלמידה לשנת תשע"א

- א. מבנה בחינת הבגרות בשנת תשע"א נשאר כפי שהיה בשנת תש"ע (למעט שינוי אחד, בפרק ד' של הבחינה, כפי שכבר פורסם בחוזר מפמ"ר תש"ע / 2, בעניין שאלות עמדה).
- ב. בנספחים לחוזר זה מופיע הפירוט של נושאי תכנית הלימודים המחייבת לשנה"ל תשע"א בהיקף של 2 יח"ל (**נספח א'** - שם חלו שינויים: הפחתת מספר הפרקים המחייבים), 1 יח"ל (**נספח ב'** - שם לא חלו שינויים).
- שימו לב: לשם ההקלה על המורים, ועל מנת ליצור האחדה בין המורים המלמדים משני ספרי הלימוד המאושרים ("להיות אזרחים בישראל" בהוצאת תל ו"אזרחות לבגרות" בהוצאת גשר-רכס), ערכנו פירוט רב יותר של נושאי תכנית הלימודים. מומלץ כי כל מורה ייעזר בשני ספרי הלימוד בתכנון ההוראה, גם כאשר תלמידיו לומדים רק מאחד מהם.
- ג. בנוסף, לקראת השנה הנוכחית החליט יו"ר המזכירות הפדגוגית, ד"ר צבי צמרת, והדבר אושר ע"י ועדת המקצוע, להוסיף עשרה פריטי מידע מעדכנים לחומרי הלמידה הקיימים. אין המדובר בנושאים חדשים לתכנית הלימודים, אלא בעדכון, תוספת או החלפה לחומרי למידה הקיימים כיום בספרי הלימוד. פריטים אלו יצטרפו לחומרי הלמידה הקיימים כיום בנושאים אלו, ויהיו חלק מהחומר המחייב להוראה. ההיבחנות בהתאם לפריטים אלו תחל ממועד קיץ תשע"א.
- בנספח ג'** מופיעה טבלה ובה תיאור 10 הפריטים והפניות אליהם. באתר אזרחות (<http://citizenship.cet.ac.il>) יועלו כל הפריטים בצורה מקוונת, וכן ילוו בהמשך בעיבוד דידיקטי ופדגוגי, שיכלול: מטרות הוראה, הצעות לדגמי הוראה ושאלות לדוגמא. החומרים הרלוונטיים יתורגמו לערבית, והתרגומים יופיעו באתר.

נושא מספר 2: הנחיות ליישום מטלת הביצוע

בשנתיים החולפות התנסו כלל המורים לאזרחות במערכת החינוך בתהליך של מטלות הביצוע. תהליך כה חדשני ומורכב היה, מטבע הדברים, לא פשוט ומאתגר מאד, אך הופקו ממנו לקחים רבים. לאור משובים בכתב ובע"פ שנערכו עם מאות מורים ובעשרות בתי ספר ברחבי הארץ, לאור שאלות והצעות רבות שהגיעו ממורים רבים, וכן לאור שיחות רבות בצוות ההדרכה ועם מומחים בתחום, אנו מבקשים לעדכן ולחדד את ההנחיות לתהליך המטלה.

הפקת הלקחים, וביצוע שינויים בתהליך המטלה לאורם, צריכה להתבצע בשתי רמות: ראשית, הנחיות והבהרות ברמה המערכתית-ארצית, כפי שיפורט להלן. שנית, חשוב שכל אחד מצוותי האזרחות בבתי הספר, בשיתוף עם המנהלים, יפיקו לקחים ומסקנות ברמה הבית-ספרית וישפרו את תהליך המטלה בהתאם לתנאים הייחודיים והמאפיינים הספציפיים של בית הספר.

באתר המפמ"ר (בתוך אתרי אוח משרד החינוך) ובאתר מטח/אזרחות מופיעות ההנחיות להנחית ולהגשת מטלות הביצוע (<http://civics.matala.cet.ac.il>). כמו כן מופיעות דוגמאות לסיפורי מסגרת, לעבודות שלמות כולל הערות והארות של צוות ההדרכה, קישורים לפריטי מידע, שאלות ותשובות נפוצות, דוגמאות ליוזמות שונות וכו'. האתר מתעדכן באופן מתמיד ולכן מומלץ לעקוב אחריו במשך כל השנה. כמו כן, חשוב מאד לקרוא שוב בעיון את חוזרי המפמ"ר הקודמים בנושא.

להלן הנחיות ועדכונים לתהליך העבודה על מטלת הביצוע:

א. **"אבני היסוד"**: ככלל, קיימים ארבעה מרכיבי חובה בתהליך המטלה. מרכיבים אלו הם לב ליבו של תהליך המטלה, ועל כן לא ניתן לוותר עליהם. ארבעת המרכיבים הם:

- 1) **אקטיביות** לימודית ועשייה ערכית ויצירתית: התלמידים חייבים להיות פעילים ואקטיביים בתהליך הלימודי
- 2) לימוד סוגיה / בעיה **אזרחית** על היבטיה השונים וחיפוש פתרון: הנושא חייב להיות סביב סוגיה אזרחית המעלה בעיה שניתן וצריך למצוא לה פתרון
- 3) כתיבת **עבודה**: התהליך האורייני של התנסות בכתיבת עבודה (כולל הקשיים הכרוכים בו) הוא חיוני
- 4) שיתוף פעולה – התנסות בעבודת **צוות**: האתגר של שיתוף פעולה בין חברי הקבוצה (כולל הקשיים הכרוכים בו) הוא חיוני מבחינה חינוכית ואזרחית

ב. **המחווה**: המחווה הבסיסי של מטלות הביצוע עודכן על מנת שיהיה פשוט יותר (ראו **בנספח ד'**). צוות בית הספר רשאי להחליט על ביצוע שינויים במחווה (להעלות או להפחית עד 10% מכל רכיב) לפי שיקול דעתו הפדגוגי [למשל, אם רוצים לתת דגש רב יותר על החלק של הפתרון והתוצר]. יש להודיע לתלמידים על הרכב המחווה לפיו ייבדקו העבודות כבר בתחילת התהליך.¹

ג. **ציון קבוצתי מול ציון אישי**: חשוב להזכיר כי ניתן להעניק לחברי הקבוצה ציונים דיפרנציאליים על כל אחד מחלקי המטלה. כלומר: תלמיד שלא היה שותף פעיל באחד מחלקי המטלה (למשל, בסקירת הספרות) יכול לקבל ציון שונה על חלק זה משאר חברי הקבוצה. חשוב להודיע על כך לתלמיד כבר בתום אותו שלב (וזאת גם על מנת לדרבן אותו לשפר את מעורבותו בחלקי העבודה האחרים). חשוב ליידיע את התלמידים כי ההערכה של המטלה היא תהליכית והציון יינתן בהתאם לשלבים בתהליך של הקבוצה וכן גם לכל תלמיד בקבוצה. מובן שגם בחלק האישי (15% ממשקל העבודה) הציון הוא

¹ אם יש רצון בצוות לבצע שינוי כלשהו במחווה, מומלץ כי הדבר יחול על כלל תלמידי השכבה בכל הכיתות.

דיפרנציאלי (משתנה בין תלמיד למשנהו). נובע מכל זאת, שבאותה קבוצה יכולים להיות פערי ציונים גדולים בין חברי הקבוצה השונים, לאור תפקוד שונה שלהם, בהתאם למידע הקיים בידי המורה.

ד. **רעיונות לשיפור וגיוון** : הצוותים הבית ספריים יכולים לערוך שינויים ושיפורים בתהליך העבודה על המטלה בהתאם לתפיסה הפדגוגית שלהם ובהתאם לצרכי ונסיבות בית הספר, כל עוד יקפידו על ארבעת מרכיבי החובה (כפי שפורטו בסעיף א'), על תהליך נכון של המטלה בהתאם להנחיות ועל רצינות העבודה. כך למשל, בתהליך הנוכחי של המטלה ניתן להכניס את השינויים הבאים [שימו לב – אלו הצעות בלבד, שכל צוות בכל בית ספר יכול לשקול האם לאמץ או לא. אין חובה לאמץ אף לא אחת מההצעות – אלו אופציות בלבד, שרובן הועלו על ידי מורים מרחבי הארץ, לאור ניסיונם בשנתיים החולפות].
להלן יוצגו ההצעות השונות :

1) **מועד ביצוע המטלה** : ניתן להפריד בין השנה בה מוגשת המטלה לבין השנה בה נגישים לבחינה בכתב. מצד אחד, אין חובה לבצע את מטלת הביצוע בשנה השנייה ללימודי האזרחות. ניתן להתחיל ואף לסיים אותה עד סוף השנה הראשונה ללימודי האזרחות². מצד שני, ניתן לגשת לבחינת הבגרות בכיתה י"א, ואת המטלה לעשות במהלך כיתה י"ב. ההחלטה על מועד המטלה ועל אורך התהליך (תהליך אינטנסיבי של מספר שבועות או תהליך ארוך יותר של מספר חודשים) נתונה לשיקול דעת בית הספר וצוות המורים, ובלבד שלימודי האזרחות יתפרסו על פני שנתיים לפחות. [לתשומת לבכם : בכל מקרה לא ניתן לגשת לבחינת הבגרות, או להגיש את ציוני מטלת הביצוע בכיתה י'].

2) **מסגרת העבודה (סיפורי מסגרת)** : בפני כל מורה נתונות כמה אפשרויות : לעבוד עם אחד מסיפורי המסגרת הקיימים שהתפרסמו על-ידי הפיקוח ; לעבוד עם סיפור מסגרת שנכתב על ידי צוות בית הספר ; ניתן לעבוד בכיתה אחת עם מספר סיפורי מסגרת שונים ; ניתן לעבוד בכיתה ללא סיפור מסגרת כלל (כלומר, לאפשר לקבוצות להעלות סוגיות אזרחיות המעניינות אותן ולבדוק אותן). ההחלטה תלויה בשיקול הדעת של המורה וביכולתו להנחות קבוצות שונות העוסקות בנושאים שונים³. במקרה בו לא משתמשים בסיפור מסגרת, חשוב כי המורה יוודא שכל הנושאים של העבודות אכן עוסקים בסוגיות אזרחיות פרקטיות, על פי הכללים של מטלת הביצוע. מורה שבוחר שלא להשתמש בסיפור מסגרת, ישנה בהתאם את המחווה ואת אופי הבדיקה (בשלב המבוא אי אפשר לדרוש מהתלמידים עיגון הבעיה בסיפור המסגרת, אלא יש לדרוש עיגון של הבעיה במציאות אליה התייחסו, ונימוק מפורט מדוע בחרו בסוגיה זו).

² חשוב לזכור: בכל מקרה, אין להתחיל בתהליך מטלת הביצוע לפני שהתלמידים רכשו ידע בסיסי באזרחות, שיאפשר להם להתמודד עם הנושאים והתכנים של המטלה.

³ כפי שהנחינו כבר בעבר, אין לעבוד באמצעות אותו סיפור מסגרת בדיוק ביותר משתי כיתות.

- (3) מספר החברים בקבוצה: ניתן לעבוד בקבוצות של 2 עד 5 תלמידים. הדבר נתון לשיקול דעתו של המורה, בהתאם לגודל הכיתה ויכולתו להנחות מספר רב של קבוצות. להזכיר: מקרים של 6 תלמידים בקבוצה, או של תלמיד בודד, יאושרו מראש על ידי המדריך המחוזי וזאת רק במקרים חריגים ועם נימוק מתאים.
- (4) הרכב הקבוצה: ניתן להרכיב קבוצות מכיתות שונות בשכבה, שיונחו על ידי אחד המורים (למשל, במקרה בו רוצים ש"קבוצת מנהיגות" בשכבה, כמו חברי מועצת התלמידים, תעסוק בנושא מסוים הרלוונטי לה).
- (5) מקורות לסקירת הספרות: ניתן להשתמש גם במקורות כמו: סרט דוקומנטרי, הרצאה (מצולמת או כזו שניתנה בבית הספר), סיור אזרחי וכו'. במקרים כאלו יש לתת לתלמידים מראש "דף צפייה" ובו שאלות מנחות, על מנת לוודא שיפיקו את הנדרש מאותו מקור מידע.
- (6) איסוף נתונים מהשטח: שאלון אינו כלי הכרחי, במיוחד למורים ולכיתות שלימוד עצם השימוש בכלי זה קשה עבורם. ניתן לעשות שימוש בכלים האחרים שפורטו בעבר (תצפית, ראיון) וכן בכלים אחרים ל"יציאה לשטח": למשל, סיור לימודי המלווה ב"דף הכנה ועיבוד", או: עיבוד התנסות של התלמידים במסגרת מחויבות אישית או תרומה לקהילה (ראו בהמשך בנפרד).
- (7) פתרון ונוצר: ניתן להגדיל את החלק של מרכיב זה בציון המטלה, ולאגור את התלמידים ליישום הפתרונות שמצאו.
- (8) רפלקציה: תפקידה של הרפלקציה הוא לאפשר לתלמידים ולמורה לבחון יחד את התהליך הלימודי, החינוכי והאישי שחוו התלמידים. לכן, אסור להפוך אותה לעניין טכני בלבד. בשל כך, ניתן לבצע אותה במספר דרכים: רפלקציה כתובה (כפי שהיה עד כה) עם שאלות מנחות ספציפיות של המורה, רפלקציה בע"פ (עם הקבוצה כולה ו/או עם כל תלמיד בנפרד), רפלקציה של התלמיד במסגרת הצגת העבודה בפני המורה / הכיתה ("הגנה על העבודה"). ראו גם הצעות המופיעות במחון המעודכן.
- (9) מעורבות הורים: מומלץ לרתום את הורי חלק מתלמידי השכבה לסיוע בתהליך מטלות הביצוע: הורים היכולים לסייע באיתור מקורות מידע (בשל מקום עבודתם או עיסוקם), הורים היכולים לסייע לתלמידים ל"צאת לשטח" (לראיון, לבקר במקומות), בפתרונות ובתוצרים וכו'.
- חשוב לזכור כי גם במקרים בו אנשים נוספים מסייעים לתלמידים בתהליך המטלה (הורים, מורים אחרים, אנשי עמותות וכו') האחריות הסופית והכוללת על התהליך הלימודי היא של המורה, והוא זה שיעריך את העבודה ויתן את הציון.
- (10) הצגת העבודות: מומלץ לערוך אירוע בסיכום השנה להצגת העבודות והתוצרים. הצגת העבודות בפני הכיתה / השכבה / ההורים יכולה גם לזכות את התלמידים בחלק מהציון (למשל, יכולה להיות חלק מהציון שלהם על החלק האישי / הרפלקציה, אותו ניתן להרחיב).

ה. **מסלולים נוספים** : בנוסף, בכוונתנו להציע מספר מסלולים נוספים לתהליך מטלת הביצוע. הצעות אלו אינן מחייבות, אלא נתונות לבחירה בלבד. ההנחיות והמחווניים למסלולים חלופיים אלו יתפרסמו באתר המפמ"ר באופן מפורט בהמשך. צוות של בית ספר המעוניין להפעיל את אחת החלופות הללו, יפנה למדריך המחוזי, יציג בפניו את ההצעה החלופית כפי שהוא רוצה ליישמה בבית ספרו, ויקבל אישור להצעתו. המדריך המחוזי יעקוב אחר ביצוע החלופה והתאמתה לרוח העקרונות של מטלת הביצוע.

במקום בו הדבר נדרש, חשוב לתאם את המסלולים הנוספים עם הנהלת בית הספר, מבחינת הערכות, חלוקת שעות, וכו'. החלופות המוצעות הן :

- 1) שילוב בין מטלת הביצוע לבין מחויבות אישית / תעודת בגרות חברתית / פרויקט התנדבות בקהילה : התהליך יתחיל מההתנדבות ומתיעוד רפלקטיבי שלה, ולא מהחלק העיוני.
- 2) כתיבת נייר עמדה (סקירת ספרות מורחבת, המחליפה את כלי הבדיקה)
- 3) ביצוע המטלה באמצעות סדרה של סיורים לימודיים (סיורים אזרחיים) במקומות בהם יצפו ויתעדו התלמידים את הבעיות האזרחיות בהן יטפלו (הסיורים מחליפים את כלי הבדיקה)
- 4) פרויקט עיתונות : מעקב מתמשך אחרי בעיה אזרחית באמצעות כלי התקשורת, ניתוח המידע וסיכום, הצגת פתרון ותוצר.
- 5) פרקטיקום של ארגון : מעקב אחר פעילותו של ארגון חברתי מסוים, בדגש על פעולה עכשווית בה הוא עוסק וסיקור הבעיה האזרחית הספציפית בה הוא עוסק, עד גיבוש הפתרון.

ו. **נושאים למטלות הביצוע** :

לפניכם רשימה של נושאי-על למטלות הביצוע⁴. סיפורי מסגרת מתאימים לחלק גדול מנושאים אלו מופיעים באתר. [\(באתר אזרחות החדש](#) יש נושאים נוספים למטלה הקשורים לתכנית הלימודים)

- 1) חוקי עבודה ועבודת בני נוער
- 2) דת ומדינה, מאפייניה של ישראל כמדינה יהודית
- 3) זehירות ובטיחות בדרכים, בעיות תחבורה
- 4) אנשים עם מוגבלויות
- 5) בעיות הקשורות בחיי בני הנוער : אלכוהול, אלימות והשפעותיהם
- 6) כלי התקשורת (כולל האינטרנט) והשפעתם על המערכת הפוליטית, על החברה ועל הציבור
- 7) צרכנות והגנת הצרכן
- 8) נושאים מגדריים

⁴ ברשימה זו מופיעים נושאי-על בלבד, שאינם יכולים להיות כלשעצמם נושא למטלת ביצוע. מתוך נושאי העל יש לחבר סיפורי מסגרת יותר קונקרטיים ולגזור בעיות ספציפיות.

9) הגנת הסביבה ואיכות הסביבה

10) רווחה וטיפול במצוקות חברתיות

11) בעיות תכנון ובניה

ז. **סיום התהליך** : העבודות צריכות להיות בדוקות ומוכנות לבקרה עד יום ראשון (יום א' בשבוע) שמיד

לאחר חופשת פסח. מועד זה יהיה קבוע גם בשנים הבאות (ולא 15/3 כפי שפורסם בעבר).

מועד זה חל השנה בתאריך **1 במאי (כ"ז ניסן)**. בתאריך זה יחל תהליך הבקרה, כך שעד אז יש לסיים

את כתיבת העבודות, בדיקתן ומתן ציונים מנומקים.

בית ספר שקיבל הודעה שנכלל בתהליך הבקרה, יעביר את הנתונים לבקר תוך 3 ימים. ההנחיות

לביצוע הבקרה פורטו בחוזר מפמ"ר תשע"ב/2.

תלמיד שלא נכח בבקרה מסיבות שאינן מוצדקות ושלא אושרו מראש, רשאים הבקר והמורה

להפחית מציונו ברכיב האישי (הגנה על העבודה).

הציונים על מטלות הביצוע ידווחו על גבי טופס 9570, כפי שפורט בחוזר מפמ"ר תשע"ב/2. אנא חזרו

וקראו בעיון את ההנחיות על מנת למנוע תקלות.

יש לשמור על העבודות ודפי מתן הציונים והנימוקים להם בבית הספר לתקופה של שנה אחת.

במסגרת ביקורי ההדרכה, יבקשו המדריכים לעבור יחד עם המורים על חלק מן העבודות על מנת

להפיק לקחים ומסקנות.

ח. **חישוב הציון הסופי במקצוע** : הציון הסופי (סמל שאלון ראשי 34200) יחושב בשקלול הציון

מהמרכיבים : 20% משקל המטלה (שאלון 34118) ומהציון שיקבל התלמיד בבחינה בכתב (שאלון

34114 - שמשקלו 80%). הציונים משוקללים על-ידי אגף הבחינות בהתאם להוראות הכלליות בנושא

זה, המפורטות בחוזר מנכ"ל משרד החינוך, ואשר חלות בכל המקצועות.

תלמיד שהיה שותף רק בחלק מזערי מתהליך המטלה, המורה יתן לו ציון שלא יפחת מ 5 מתוך 100.

תלמיד שלא היה שותף כלל באף אחד מחלקי המטלה יקבל ציון אפס, והמשמעות היא כאילו לא ניגש

לשאלון זה כלל (ועל כן לא תהיה לו זכאות לציון משוקלל באזרחות).

נושא מספר 3 : השתלמויות וימי עיון

- בשנה"ל תשע"א נקיים מגוון השתלמויות וימי עיון הבנויים עפ"י :
 - מטרת הוראת המקצוע
 - הטמעת תוכנית הלימודים ברמה של שתי יח"ל – חטי"ע
 - צרכים ייחודיים של מורים להוראת אזרחות בחטי"ע
 - השתלמויות למורי חטי"ב

מטרות ההשתלמויות :

- פיתוח כישורי חשיבה ומיומנויות ושילובם באופן מפורש ומודע בהוראה ובתרגול .
- יכולות אורייניות באזרחות : כתיבת טיעון ומיזוג מידע.
- שאלות עמדה ונושאים שנויים במחלוקת : כיצד נלמד ? כיצד נבחן? כיצד נעריך?
- העמקת הידע בנושאים נבחרים שונים.
- התמודדות עם קשיים בהוראת אזרחות בכלל ובכתות מב"ר בפרט
- הטמעת מטלת הביצוע.
- חיזוק וטיפוח מקצועי של המורה.

מפגשים מחוזיים לכלל המורים :

במהלך חודש אוקטובר יקיימו המדריכים המחוזיים מפגשי מורים ברמה המחוזית / האזורית בהם נעבור על העדכונים לפתיחת השנה : מטלת ביצוע, ניתוח תוצאות מבחן הבגרות, שינויים בפרקים המחייבים לבחינה ועוד. למפגש זה מוזמנים כלל המורים ללא קשר להשתלמות. מועדי המפגשים - יפורסמו ע"י המדריכים, אנא עקבו אחרי ההודעות.

סוגי ההשתלמויות:

להלן פירוט של כל סוגי ההשתלמויות שאנו מציעים השנה. אנו ממליצים לכל מורה להשתבץ להשתלמות אחת לפחות, עפ"י הצרכים הפדגוגיים שלו.

1. השתלמויות להטמעת 2 יח"ל – מיועדת למורים ותיקים, שכבר עברו ההשתלמות בסיסית. ההשתלמויות יערכו בכ-25 מרכזי פסג"ה ברחבי הארץ. הרשימה וכן דרכי הרישום ומועדי ההשתלמות מפורטים **בנספח ה'.**

השנה השתלמויות ההטמעה מורכבות משני חלקים :

5 מפגשים בפסג"ה - סה"כ 20 שעות
השתתפות באחד מימי העיון שיתקיימו בסוף השנה - 8 שעות
סה"כ : 28 שעות

2. השתלמות **מתוק שבת** למורי חטי"ע היקף 28 שעות, באמצעות מט"ח .
במהלך ההשתלמות יערכו שני מפגשים פנים-אל-פנים ויתר הלמידה תהיה בלמידה מרחוק לרבות במפגשים סינכרוניים בקבוצות קטנות ובמליאה. בעת הרישום להשתלמות, על כל מורה לבחור את הנושאים שהוא מעוניין להתמקצע בהם: שסע לאומי ומדינת העם היהודי או שסע דתי וזכויות האדם העיסוק בכל נושא בהשתלמות המתוקשבת יהיה בהיקף של 14 שעות ויכלול:
- סדנא/הרצאה בפנים אל פנים או/ו צפייה בהרצאה מצולמת
- פיתוח חקר מקרה בהיקף קטן בקבוצה (הגדרת נושא, איסוף מקורות מגוונים ועיבודם, ניסוח משימות לתלמידים תוך שילוב מיומנויות חשיבה)
לרישום נא להיכנס לאתר <http://morim.cet.ac.il>. עלות ההשתלמות: 30 ₪.
לפרטים ניתן לפנות למרים דרמוני בדוא"ל myriamd@cet.ac.il
3. השתלמות **מטלת ביצוע - בסיסי** למורים שעדיין לא השתתפו כלל בהשתלמות בנושא מטלת הביצוע. ההשתלמות בהיקף 28 שעות תתקיים בחופשת חנוכה בפסג"ה רמת-גן (3 ימים מרוכזים). רישום: אצל שושי יצחקי, דוא"ל: shoshiyi@gmail.com
4. **השתלמות בסיסית למורים חדשים** שעדיין לא השתלמו ו/או שלא לימדו אזרחות בשנים האחרונות: תתקיים בחופשת הקיץ בבית-יצוב (באר-שבע) – 3 ימים בתנאי פנימייה. רישום: אצל שושי יצחקי, דוא"ל: shoshiyi@gmail.com
5. **השתלמות ליווי למורים חדשים**: ההשתלמות מיועדת למורים בשנה הראשונה או השנייה להוראת האזרחות, אשר עברו כבר השתלמות בסיסית אחת, וזקוקים להשתלמות המשך שתלווה אותם במשך השנה. בהשתלמות זו נמשיך ונעמיק בתכני הלימוד וכן במיומנויות הנדרשות. ההשתלמות בהיקף 28 שעות תתקיים בפסג"ה ברמת-גן במשך השנה. רישום: אצל שושי יצחקי shoshiyi@gmail.com
6. **השתלמויות למורים לאזרחות המלמדים בכיתות מב"ר**: בשל הצורך שעלה ממורים רבים, בכוונתנו לפתוח מספר מוקדים של השתלמות המיועדת לשיפור מיומנויות ויכולות להוראת המקצוע בכיתות מב"ר. ההשתלמות בהיקף 16 שעות, במוקדים הבאים:
פסג"ה **אשקלון**: החל מחודש דצמבר
פסג"ה **בת-ים**: החל מחודש נובמבר
פסג"ה **הרצליה**: החל מחודש דצמבר
פסג"ה **חיפה**: החל מחודש דצמבר
פרטים והרשמה: שושי יצחקי, דוא"ל: shoshiyi@gmail.com

7. השתלמות **שיח יהודי ודמוקרטי בעולם המקורות** – בשיתוף פעולה עם "גשר". השתלמות בהיקף 28 שעות שמטרתה עיסוק בדילמות אזרחיות ודמוקרטיות כפי שהן משתקפות במקורות יהודיים (לדוגמא: כבוד האדם וכבוד החברה, חירות, שוויון, שלטון החוק, תקשורת). ההשתלמות תתבסס על חווית לימוד מקורות, ותקנה ארגז כלים ללימוד מקורות בכיתה. לימוד המקורות יהיה מבוסס על דילמות אקטואליות וההשתלמות תעסוק במיומנות של שאלות עמדה.
- קבוצה בירושלים: ימי ד', אחת לשבועיים, בשעות 16:00-19:00, החל מתאריך 27/10/10, י"ט חשוון
קבוצה בפתח-תקווה: ימי ד', אחת לשבועיים, בשעות 16:30-19:30, החל מתאריך 13/10/10, ה' חשוון
הרשמה: בגשר - מיטל נקר, meitaln@gesher.co.il או בפקס 02-6221519
8. השתלמות **למורי חט"ב בחינוך הדתי** בשיתוף "יסודות": ההשתלמות תיפתח בשני מוקדים: בפסג"ה מודיעין ובפסג"ה פסגות. היקף ההשתלמות - 30 ש'. נושא ההשתלמות: "לימודי האזרחות בעין תורנית". עיון והעמקה בתכני הלימוד לחט"ב מנקודת מבט יהודית. לפרטים והרשמה: בלהה גליקסברג, bilhagl@education.gov.il.
9. בהמשך השנה יתקיימו ימי עיון סביב הנושא: "הייחוד והיחד - לימודי האזרחות בחמ"ד". בפסג"ה בקרית מוצקין, בפסג"ה ברמת-גן ובפסג"ה בבאר שבע. מועדים ופרטים יתפרסמו לאחר סוכות. לפרטים והרשמה: בלהה גליקסברג, bilhagl@education.gov.il.
10. השתלמות **לרבני בתי"ס, רמי"ם ומורים לאזרחות בחמ"ד** בשיתוף "יסודות": ההשתלמות תיפתח בשני מוקדים: במכללת שאנן בחיפה ובפסג"ה בני ברק. היקף ההשתלמות - 30 ש'. מטרת ההשתלמות היא בניית דיאלוג ייחודי בין רבני בתי הספר למורי האזרחות בבתי הספר הממ"ד וליווי בתי ספר המשתתפים בתוכנית הפיילוט "אתחלתא". לפרטים והרשמה: בלהה גליקסברג, bilhagl@education.gov.il.
11. השתלמות **למורים מובילים לאזרחות בחט"ע בנושא חיים משותפים יהודים-ערבים** בשיתוף מט"ח. מטרת ההשתלמות: פיתוח מקצועי של מורים לאזרחות, שבה יושם דגש על חינוך לחיים משותפים בין יהודים לערבים בהוראת מקצוע אזרחות; בניית קהילת מורים, יהודים וערבים, המובילה חינוך לחיים משותפים דרך הוראת מקצוע האזרחות; העשרת דרכי ההתמודדות עם הקשיים הכרוכים בהוראת נושאים שנויים במחלוקת הקשורים ליחסים בין יהודים לערבים במדינת ישראל. ההשתלמות תשלב בין ידע מקצועי עדכני, פדגוגיה של הוראת נושאים מורכבים ועיבוד דינאמי בקבוצת למידה משותפת של מורים יהודים וערבים. המשתתפים יתעשרו מטובי המרצים בתחום התוכן והמנחים

בתחום, מסדנאות פדגוגיות באיכות גבוהה ומלמידה חווייתית במגוון אפיקים כגון סיור לימודי, קולנוע ותיאטרון.

מסגרת הקורס היא בהיקף של 84 שעות גמול עם ציון לפי הפירוט הבא:

- 7 מפגשים פנים אל פנים בהיקף 28 שעות (אירוע פתיחת התכנית ב- 27/10/2010 במטח)
 - סיור לימודי בהיקף של 8 שעות (בתאריך 26/04/2011)
 - סמינר של יומיים בבית הארחה בהיקף 16 שעות בסוף יולי 2011.
 - למידה מתוקשבת בהיקף של 32 שעות תקשוב
- יפתחו שלוש קבוצות: אחת שתתקיים בבי"ס כרמל זבולון ביגור בימי ג' ושתיים במטח, ת"א בימי ב'. הליך המיון כבר כמעט הסתיים, אך נותרו מספר מקומות למורים מהמגזר הערבי. המורים לאזרחות בחטיבה העליונה המעוניינים להשתתף בקורס מתבקשים להירשם באתר <http://morim.cet.ac.il>. עלות ההשתלמות של מטח: 60 ₪. לפרטים ניתן לפנות למרים דרמוני בדוא"ל myriamd@cet.ac.il

12. השתלמות משותפת **למורי אזרחות ולמורי תקשורת וקולנוע**. ההשתלמות תעסוק בהתמודדות עם סוגיות

אזרחיות העולות בחינוך **לחיים משותפים** בין יהודים לערבים דרך בחינת התקשורת והקולנוע הרלוונטיים לנושא. בהשתלמות יוצגו נושאים הקשורים לשסע הלאומי תוך בחינת ייצוגם באמצעי התיקשורת השונים וכמו כן יינתנו דוגמאות מתחום הקולנוע הניתנות לשילוב בשיעורי האזרחות. ההשתלמות בהיקף 28 שעות תתקיים בתיכון ביגור. מפגש ראשו: 24/10/10 בסינמטק חיפה. פרטים והרשמה: אביטל ספיבק, avitalspivak@walla.co.il

13. השתלמות המתמקדת ב**היבטים חינוכיים בהנחיית מטלות הביצוע** (הנחיית עבודה בקבוצות, תהליכי

משוב ורפלקציה), בשיתוף עם שפ"י השירות הפסיכולוגי-ייעוצי של משרד החינוך. ההשתלמות תכלול עבודה ועיבוד סדנאיים. ההשתלמות בהיקף 16 שעות, בפסג"ה בראשון לציון, החל בחודש ינואר. רישום: אצל שושי יצחקי, דוא"ל: shoshiyi@gmail.com

14. השתלמות למורים "**משוגעי מחשב**" המלמדים אזרחות (מטח). מטרת ההשתלמות: בחינה כיצד

השימוש בכלים אינטרנטיים יכול להעצים את הוראת האזרחות וכיצד האינטרנט הפך לזירה אזרחית ואקטיביסטית מרכזית בארץ ובעולם. הלמידה תהיה סדנאית ונערוך הכרות עם כלים טכנולוגיים חופשיים ופשוטים אשר זמינים באינטרנט ועם שימושים פדגוגיים אפשריים בהם בהוראת האזרחות. המורים יתנסו ויפתחו רעיונות פדגוגיים בסביבה עתירת טכנולוגיה כגון שימוש בבלוגים בלמידה; צילום, ועריכה והעלאת סרטונים לאינטרנט; אזרחות פעילה ברשת, עיתונות אזרחית ועוד. הקורס נועד למורים אורייני מחשב המעוניינים להעמיק את יכולות ההוראה שלהם בתחום האזרחות באמצעים אלו או למורים שסקרנים לנושא. בין תוצרי ההשתלמות יהיו פיתוח חומרי למידה מתוקשבים חדשים. היקף ההשתלמות: 28 שעות. מועד: חופשת הקיץ.

לרישום נא להיכנס לאתר <http://morim.cet.ac.il>. עלות ההשתלמות של מטח : 30 ₪.

לפרטים ניתן לפנות למרים דרמוני בדוא"ל myriamd@cet.ac.il

15. השתלמות אקדמית באוניברסיטת חיפה – בהובלת פרופ' אמנון רייכמן (הפקולטה למשפטים). השתלמות בהיקף 28 שעות, שמטרתה עדכונים והעמקה בתכנים מתוך תכנית הלימודים. רישום : אצל שושי יצחקי, דוא"ל : shoshiyi@gmail.com

16. במהלך שנה זו אנו ממשיכים בשתי השתלמויות למורים בקבוצות ייעודיות :
א. השתלמות חקר באזרחות – למורים שתלמידיהם מגישים עבודת חקר באזרחות, הממירה בחינה בהיקף 2 יח"ל (רכזת : רוחמה וילשטיין).
ב. השתלמות למורים המלמדים אזרחות ברמה של 5 יחידות לימוד (רכזת : צאלה שחם).

17. ימי עיון – במהלך חופשת הקיץ, נקיים ימי עיון במספר מוקדים בארץ בהם נעסוק בהעמקה בנושאים מתוך תכנית הלימודים. פרטים יתפרסמו בהמשך השנה.

18. השתלמות מתוקשבת למורי חט"ב : "לומדים ומלמדים אזרחות בחט"ב" (מטח)
השתלמות בסיסית בתכנית הלימודים של חטיבת הביניים (30 שעות – מתאים גם למורי "אופק חדש") :
- קהל היעד : מורים המלמדים בחט"ב ואשר לא עברו הכשרה מסודרת להוראת האזרחות
- ההשתלמות תעסוק בתכנים של תכנית הלימודים לחטיבת הביניים ובפרט : דמוקרטיה וזכויות אדם, מהי מדינה, רשויות השלטון, מדינת ישראל – מדינה יהודית ודמוקרטית. כמו כן, בכל נושא תהיה התייחסות לפדגוגיה של הוראת האזרחות והתנסות בדרכי הוראה המשלבות מיומנויות חשיבה מסדר גבוה. ההתמקדות תהיה במיומנויות של קריאת טקסט, השוואה, דיון בנושאים שנויים במחלוקת. בהשתלמות יתקיימו 2 מפגשים פנים אל פנים בתל אביב (הרצאות מומחים וסדנאות פדגוגיות) ויתר הלמידה תתקיים באתר הקורס באינטרנט.
לרישום נא להיכנס לאתר <http://morim.cet.ac.il>. עלות ההשתלמות של מטח : 30 ₪.
לפרטים ניתן לפנות למרים דרמוני בדוא"ל myriamd@cet.ac.il

19. השתלמויות למורי חטיבת הביניים במגזר הערבי והדרוזי (30 שעות – מתאים גם למורי "אופק חדש") :
ההשתלמויות למגזר הערבי תתקיימנה בפסגות ב : טמרה ונצרת. למגזר הדרוזי תתקיים השתלמות בירכא.

20. השתלמויות למורים שבתי הספר שלהם יקיימו "יחידת העמקה" בלימודי האזרחות בכיתה ט' (30 שעות, מתאים גם למורי "אופק חדש"):

מטרות ההשתלמויות: הצגת יחידות לימוד ייחודיות, חיבור בין לימודי האזרחות וחינוך אזרחי, העמקה בתכנית הלימודים.

א. תתקיימנה השתלמויות בכל אחד מהמחוזות באמצעות המטה לחינוך אזרחי (המטה ליישום דוח קרמניצר), ובשיתוף הפיקוח על הוראת האזרחות. כל בתי הספר המשתתפים בתכנית יקבלו הודעה מרפרנטית המטה במחוז.

ב. השתלמות למורי כיתות ט' תתקיים בבית יציב (באר שבע) בתאריכים 21-23/11/10. פרטים והרשמה: בלהה גליקסברג, bilhagl@education.gov.il

ג. השתלמות למורי חט"ב שבחרו בתכנית ההעמקה "מגינים על זכויות האדם" מטעם מִטַח (30 שעות מתאים למורי אופק חדש). ההשתלמות תעסוק במגוון של סוגיות בתחום זכויות האדם ומתוך כך נתמקד בהוראת נושאים שנויים במחלוקת תוך הדגשה של מגוון נקודות המבט. לרישום נא להיכנס לאתר <http://morim.cet.ac.il>. עלות ההשתלמות: 30 ₪.

לפרטים ניתן לפנות לנועה שפירא בדוא"ל noas@cet.ac.il

ד. השתלמות למורים בנושא קריקטורות פוליטיות – שילוב בין אמנות לאזרחות, תתקיים במוזיאון הקריקטורות והקומיקס בחולון. היקף: 30 שעות (מתאים גם למורי אופק חדש). מטרות ההשתלמות: לפתח יחידת לימוד המשלבת בין הפן האמנותי (הכרה של עולם הקריקטורות והדרכים להבנתן) לבין הפן האזרחי (לימוד נושאים אזרחיים וניתוח סוגיות פוליטיות המשתקפות בקריקטורות).

פרטים והרשמה: תחיה סופר, tchiaso@education.gov.il

בכל בקשה, שאלה או הבהרה לגבי כל אחת מההשתלמויות ניתן לפנות ל שושי יצחקי, מדריכה ארצית לנושא ההשתלמויות

דוא"ל: shoshiyi@gmail.com

נושא מספר 4 : הערכת בחינות בגרות

להלן התנאים בהם חייב לעמוד מורה המעוניין לשמש כמעריך בחינת הבגרות באזרחות :

1. להיות בעל תעודת הוראה / רישיון הוראה באזרחות.
 2. להיות בעל תואר אקדמי בתחום דעת הקרוב למקצוע האזרחות.
 3. הגיש לבחינות בגרות באזרחות לפחות 4 פעמים במרוצת 5 השנים האחרונות.
 4. השתתף בהשתלמות שנתית אחת לפחות באזרחות החל משנה"ל התשס"ט ובעל אישור על השתלמות זו מהמפמ"ר לאזרחות.
- יש לשלוח את טפסי הצטרפות למאגר מעריכים לאגף הבחינות עד תאריך 30.12.10, כ"ג טבת תשע"א

הערה:

מעריך שלא העריך בחינות בגרות תקופה מסוימת (שנה או יותר) , ורוצה לחזור להעריך בחינות, צריך להודיע בכתב, לפיקוח על הוראת האזרחות (לכתובת : משרד החינוך : רח' דבורה הנביאה 2 בנין לב רם ירושלים), לא יאוחר מתאריך 30.12.10, כ"ג טבת תשע"א כמו כן, מעריך שחוזר להעריך בחינות בגרות מקבל בסבבי החלפת המחברות הראשונים מחצית מכמות המחברות לבדיקה. העלאת כמות המחברות היא בהתאם להמלצת המעריך הבכיר.

לתשומת לבכם: החל משנה"ל התש"ע יוכלו להעריך בחינות בגרות באזרחות רק

מורים שלימדו והשתלמו בהוראת 2 יח"ל.

נושא מספר 5 : מדריכים לשנת תשע"א

רשימת המדריכים מפורטת ב**נספח ו'**.

נספחים:

1. פרקי תכנית הלימודים המחייבים ל-2 יח"ל, התשע"א (שאלון רגיל) - עמ' 17
2. פרקי תכנית הלימודים המחייבים ל-1 יח"ל, התשע"א (שאלון רגיל) – מיועד לנבחני משנה ואקסטרנים בלבד) – עמ' 20
3. פריטים מחייבים להוראה לבחינה בהיקף 2 יח"ל, קיץ תשע"א – עמ' 22.
4. מחוון מעודכן למטלות הביצוע, תשע"א- עמ' 26.
5. רשימת השתלמויות הטמעת 2 יח"ל בפסג"ות ברחבי הארץ תשע"א – עמ' 28
6. רשימת המדריכים לשנת תשע"א – עמ' 29

נספח א' - פרקי תכנית הלימודים המחייבים ל-2 יח"ל (שאלון רגיל, 34114)

הוראת המקצוע תיעשה בהלימה למטרות התכנית ולדרכי ההוראה כפי שהן מפורטות במדריך להוראת מקצוע האזרחות בהוצאת משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים - תשס"ד. הנושאים המפורטים להלן הם עפ"י תכנית הלימודים המחייבת [תשס"ב] ועפ"י המדריך להוראת מקצוע האזרחות [התשס"ד]

ספרי הלימוד באזרחות הם:

1. "להיות אזרחים בישראל מדינה יהודית ודמוקרטית" ת"ל, תש"ס.
2. "אזרחות לבגרות-מדינה יהודית ודמוקרטית במבחן המציאות" גשר מפעלים חינוכיים, רכס פרויקטים חינוכיים, 2006.

- שימו לב כי לכל אחד מספרי הלימוד המאושרים מצורף מדריך למורה המפרט, בין השאר, גם שעות הוראה מומלצות המותאמות לספר
- הוראת הנושאים יכולה להיות על פי אחד משני ספרי הלימוד המאושרים. למען הנוחות, באתר המפמ"ר תצורף טבלה ובה פירוט הפרקים הרלוונטיים בכל אחד משני הספרים. יש לזכור כי הוראת האזרחות היא ספירלית, ועל כן גם ספרי הלימוד בנויים בצורה זו. על-פי ההנחיות, אם יש תכנים שאינם מופיעים או אינם מעודכנים באחד מספרי הלימוד, יש להשלים אותם על-פי תכנית הלימודים.
- השנה אנו מפרסמים רשימה של פריטים המעדכנים את חומרי הלמידה בחלק מהנושאים של תכנית הלימודים. יש לכלול פריטים אלו בעת הוראת הנושאים הללו. הרשימה מתפרסמת בחוזר זה והפריטים עצמם, בליווי עיבוד דידיקטי, יתפרסמו באתר.

שימו לב: הנושאים להלן מפורטים יותר מחוזרי המפמ"ר בשנים הקודמות, אולם היקף הפרקים הוא זהה. הפירוט נועד להקלה והבהרה למורים ולתלמידים. בכל מקום בו מצוין כי "הנושא כולל..." המשמעות כי בין היתר נכללים גם הנושאים המפורטים [אין להבין מכך כי אלו בהכרח הנושאים היחידים באותו פרק]. בחלק מהנושאים הורדו חלק מתת-הנושאים בפרק, ובמקום זה בחוזר צוין במפורש כי הפרק אינו כולל פריטים מסוימים.

נושאים המחייבים את כלל התלמידים, ועליהם יישאלו בכל פרקי הבחינה :

- א. הכרזת העצמאות
- ב. מדינת ישראל כמדינה יהודית
1. מאפייני זהות
 2. מהי מדינה, לאומיות ומדינות לאום
 3. מאפייני מדינת ישראל כמדינה יהודית (חוקים, מוסדות וסמלים)
 4. מעמדם של המיעוטים הלאומיים והדתיים בישראל,
- ג. מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של המשטר הדמוקרטי
1. ערכי יסוד של הדמוקרטיה – חירות ושוויון, הרעיון הדמוקרטי (כולל: המובנים המהותי והפורמאלי של הדמוקרטיה, האמנה החברתית)
 2. גישות כלכליות-חברתיות (ליברלית וסוציאל-דמוקרטית),
 3. עקרון שלטון העם (כולל: סוגי דמוקרטיה: ישירה ועקיפה; שיטות ממשל: פרלמנטארית⁵ ונשיאותית, משאל עם),
 4. עקרון הכרעת הרוב,
 5. סובלנות, פלורליזם והסכמיות,
 6. זכויות האדם והאזרח (פוליטיות, טבעיות/בסיסיות, חברתיות וקבוצתיות),
 7. חובות האזרח
 8. עקרון הגבלת השלטון,
 9. בחירות דמוקרטיות,
 10. הפרדת רשויות (לא כולל: עירוב סמכויות בין הרשויות),
 11. חוקה,
 12. אמצעי פיקוח וביקורת (מוסדיים/פורמאליים, וחץ-מוסדיים/בלתי-פורמאליים),
 13. עקרון שלטון החוק (כולל: המובן הפורמאלי והמהותי של שלטון החוק, סוגי עבריינות, פקודה בלתי חוקית בעליל)
 14. זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה והתמודדותה עם מצבי חירום - גבולות בדמוקרטיה,
 15. למה דמוקרטיה – השוואה בין משטרים דמוקרטיים ללא-דמוקרטיים
- ד. המשטר במדינת ישראל
1. יסודות חוקתיים בישראל: מעמדה של הכרזת העצמאות, שבות ואזרחות, הויכוח על כינון החוקה בישראל, חוקי יסוד, המהפכה החוקתית והויכוח לגביה
 2. הרשות המחוקקת (כולל: תפקידי הכנסת, תהליך החקיקה, חסינות חברי הכנסת⁶),

⁵ שימו לב לעדכונים לגבי שיטת הממשל הנוכחית הנוהגת בישראל

3. הרשות המבצעת (כולל): הדרג הנבחר מול הדרג המנהלי/הבירוקרטיה הממשלתית, תהליך כינון הממשלה, ממשלה קואליציונית, סמכויות הממשלה ותפקידיה, אחריות ממשלתית ומיניסטרואלית, היועץ המשפטי לממשלה)
4. הרשות השופטת (כולל): מקורות המשפט בישראל, אי-תלותה של הרשות השופטת, דרכי מינוי השופטים, מערכת המשפט בישראל: סוגי משפט, מבנה, בג"צ⁷, חקיקה שיפוטית⁸)
5. ישראל – חברה רבת-שסעים (מבוא כללי לגבי פלורליזם חברתי בישראל, כולל: הגדרת המושג שסע)⁹
6. השסע הלאומי (כולל): החברה הערבית בישראל, החברה הדרוזית בישראל, גורמים ודרכי ביטוי לשסע הלאומי בישראל ודרכי התמודדות עימו)

נושאים המחייבים לפרק ג' של הבחינה בלבד¹⁰:

כל מגזר ילמד וייבחן על נושאים של אחד האשכולות בלבד¹¹:
אשכול א' (למגזר היהודי):

1. השקפות וגישות לאופייה של מדינת ישראל,
2. מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות,
3. הסטאטוס-קוו,
4. השסע הדתי (כולל: קבוצות וזרמים ביהדות, גורמים ודרכי ביטוי לשסע הדתי בישראל ודרכי התמודדות עימו)

אשכול ב' (למגזר הערבי והדרוזי):

1. שלטון מקומי בישראל,
2. זכויות האדם וזכויות המיעוט בישראל¹²,
3. מפלגות בישראל¹³
4. תקשורת ופוליטיקה בישראל (כולל: כלי התקשורת כמימוש חופש הביטוי וזכות הציבור לדעת, תפקידי כלי התקשורת במדינה דמוקרטית, תקשורת ציבורית, התקשורת כמעצבת סדר יום ודעת קהל, השפעת התקשורת על המערכת הפוליטית ועל הבחירות, מידת העצמאות ומגבלות על כלי התקשורת).

⁶ שימו לב לעדכונים לגבי תהליך הענקת חסינות דיונית/פרוצדוראלית בישראל

⁷ לא כולל: סוגי הצווים שמוציא בג"צ

⁸ כולל: גישה פורמליסטית מול אקטיביסטית.

⁹ לא כולל: המושגים: שסעים צולבים, שסעים חופפים

¹⁰ שימו לב: בפרק ג' של הבחינה ניתן לשלב גם שאלות על נושאים שיופיעו בשאר פרקי הבחינה. לעומת זאת, הנושאים המפורטים בשני האשכולות להלן יופיעו רק בפרק ג' ולא באף פרק אחר של הבחינה.

¹¹ החלפה בין האשכולות תיעשה רק באישור המפמ"ר ועל סמך בקשה מנומקת.

¹² כולל: דוגמאות לחקיקה ופסיקה המגנות על זכויות האדם בישראל

¹³ לא כולל: מפלגה דומיננטית, מערכת מפלגתית דו-גושית, מפלגות לוויין, מפלגות לשון מאזניים

נספח ב' - תכנית הלימודים המחייבת ל-1 יח"ל, התשע"א (שאלון רגיל – מיועד לנבחני משנה ואקסטרנים בלבד)

הוראת המקצוע תיעשה בהלימה למטרות התכנית ולדרכי ההוראה כפי שהן מפורטות במדריך להוראת מקצוע האזרחות בהוצאת משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים - תשס"ד.

ספרי הלימוד באזרחות הם:

1. "להיות אזרחים בישראל מדינה יהודית ודמוקרטית" ת"ל, תש"ס.
2. "אזרחות לבגרות-מדינה יהודית ודמוקרטית במבחן המציאות" גשר מפעלים חינוכיים, רכס פרויקטים חינוכיים, 2006.

הנושאים שחלה עליהם חובת לימוד

הכרזת העצמאות
המבוא ההיסטורי הגיאופוליטי (לביה"ס הערבי)

מדינת ישראל-מדינה יהודית (לביה"ס היהודי)

לאום ומדינת לאום
מדינת ישראל: גישות שונות
סוגיית הזהות של אזרחי ישראל
מאפייניה של מדינת ישראל כמדינה יהודית

מהי מדינה יהודית (לביה"ס הערבי והדרוזי)

לאום ומדינת לאום
מדינת ישראל: מדינת לאום יהודית
מאפייניה של מדינת ישראל כמדינה יהודית
סוגיית הזהות של אזרחי ישראל

מהי דמוקרטיה?

הרעיון הדמוקרטי – חירות ושוויון ערכי יסוד בדמוקרטיה
המדינה הדמוקרטית: הגדרות וגישות.

עקרונות המשטר הדמוקרטי

- עקרון שלטון העם

- עקרון הפלורליזם סובלנות והסכמיות
 - עקרון הכרעת הרוב
 - עקרון זכויות האדם והאזרח
 - עקרון הגבלת השלטון
 - עקרון שלטון החוק במדינה דמוקרטית
- גבולות בדמוקרטיה: * זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה- * בטחון ודמוקרטיה.

המשטר במדינת ישראל

היסודות החוקתיים של מדינת ישראל
החברה הישראלית - חברה רבת-שסעים

- השסע הלאומי
 - השסע הדתי
- המשטר ורשויות השלטון בישראל
- המשטר בישראל- משטר פרלמנטארי טהור
 - הרשות המחוקקת: הכנסת.
 - הרשות המבצעת: הממשלה.
 - הרשות השופטת: בתי המשפט
 - הפרדת הרשויות בישראל: פיזור העצמה, איזונים ובלמים

שימו לב:

החל ממועד חורף תש"ע יש בפרק ג' בשאלון בהיקף 1 יח"ל רק קטע אנסין אחד. הנבחנים מתבקשים לענות על 2 מתוך 3 שאלות לגבי קטע אנסין זה.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفطيش على تعليم المدنيات

נספח ג' – הוספת פריטים מחייבים להוראה לבחינה בהיקף 2 יח"ל, קיץ תשע"א

הפריט	תיאור הפריט	מטרת הוספת הפריט	קישור לתכנית הלימודים
1.	החלטת החלוקה של האו"ם מיום 29 בנובמבר 1947 (סעיפים נבחרים)	סעיפים עיקריים מתוך החלטה 181 של האו"ם	הכרזת העצמאות, לאום ומדינות לאום, שסע לאומי
2.	רות גביזון, "העלייה וחוק השבות", בתוך: <u>שישים שנה לחוק השבות – היסטוריה, אידיאולוגיה, הצדקה</u> (מרכז מציל"ה, ירושלים, התשי"ע-2009), עמ' 15-24	פרק המתאר את הרקע לחקיקת חוק השבות, הדיון שהתקיים סביב הצורך בחוק זה בנפרד מחוק המסדיר אזרחות במדינה, ההקשר של עליות ראשית המדינה ועמדות מנהיגי המדינה לגבי מטרותיו	שבות ואזרחות, הכרזת העצמאות
3.	אסתרית בלצן, <u>התקווה – עבר, הווה, עתיד</u> , משרד החינוך, 2009, עמ' 15-18, 27-28, 47-51, 68-71, 78-81, להעשרה: 137-148	תיאור גלגוליו של השיר עד הפיכתו להמנון לאומי, לימוד על אודות המנונים לאומיים אחרים, דילמות סביב אימוץ ההמנון	מאפייניה של מדינת ישראל כמדינה יהודית בסמלים

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفطيش على تعليم المدنيات

<p>גישות כלכליות חברתיות זכויות חברתיות</p>	<p>הפרק בספר הקיים אינו בהיר מספיק, ויוצר תמונה דיכוטומית בין הגישות, בשעה שהמצב שהמצב במדינות הדמוקרטיות בכלל ובישראל בפרט מורכב הרבה יותר. הבנת המושג "מדינת רווחה" משפיעה גם על הבנת מעמדן של הזכויות החברתיות במדינה הדמוקרטית</p>	<p>הסבר קצר וממצה על המושג "מדינת רווחה" - התפתחותו ההיסטורית ומשמעותו כיום</p>	<p>4. גל ג'וני. (2006), "מדינת רווחה" בתוך: א. רם ונ. ברקוביץ (עורכים), אי/שוויון, עמ' 228. באר שבע: אוניברסיטת בן-גוריון.</p>	<p>.4</p>
<p>חוקה, הדיון על החוקה בישראל, פלורליזם, גישות שונות למדינת ישראל</p>	<p>בשנות ה-2000 פורסמו מספר הצעות ציבוריות לחוקה למדינת ישראל. הצעות אלו משקפות את מגוון הדעות והגישות הקיימות בחברה הישראלית וראוי כי התלמידים יכירו אותם כחלק מהתפתחות השיח החוקתי בשנים האחרונות</p>	<p>הצעות שונות לכינונה של חוקה בישראל. הסעיפים עוסקים באופייה של המדינה ובעקרונות היסוד שלה</p>	<p>5. פרקי אופי המדינה (עקרונות היסוד, מעמדם של האדם והאזרח וזכויותיהם מדינת ישראל כביתו הלאומי של העם היהודי), מתוך: <u>חוקה למדינת ישראל</u>, המכון לאסטרטגיה ציונית, ירושלים, 2006, סעיפים 1-31</p>	<p>.5</p>
			<p>6. פרקי אופי המדינה (עיקרים, זכויות יסוד של האדם), מתוך: <u>חוקה בהסכמה</u>, המכון הישראלי לדמוקרטיה, ירושלים, 2005, סעיפים 1-40</p>	<p>.6</p>
			<p>7. פרקי אופי המדינה (יסודות השלטון והמשטר, חירויות וזכויות יסוד), החוקה הדמוקרטית, עדאלה, 2007,</p>	<p>.7</p>

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفطيش على تعليم المدنيات

			עמ' 6-15, סעיפים 1-6, 17-18, 21-53	
8.	עדכון לפרק הדרוזים בישראל (ערך: מוניר עטאר)	עדכון הפרק המתאר את מאפייניה של העדה הדרוזית, הקשר בינה לבין מדינת ישראל והמגמות בהשתלבותה במדינה	עדכון והרחבה של הפרק לגבי העדה הדרוזית	שסע לאומי, המיעוטים בישראל
9.	"בין יהדות לדמוקרטיה" בתוך: <u>דת, חברה ומדינה בישראל</u> , מטח ומשרד החינוך, 2006, עמ' 25-28 [אשכול א' בלבד]	ניתוח העמדות השונות והשיח הציבורי לגבי שאלת "יהודית ודמוקרטית" בישראל	בחומרי הלמידה הקיימים אין די עיסוק בדיון הציבורי בנושא ובהבנת הדילמות סביבו	אופייה של מדינת ישראל, שסע דתי, גישות למדינת ישראל
10.	סרג'ו דלה-פרגולה, נתונים עדכניים על העם היהודי בתפוצות [אשכול א' בלבד]	נתונים דמוגרפים שונים מעודכנים לימינו אלו	הנתונים המופיעים בחומרי הלמידה אינם מעודכנים	ישראל מדינת העם היהודי
11.	מפת המפלגות בישראל – תמונה עדכנית (מתוך: "פרלמנט", גליון 63, המכון הישראלי לדמוקרטיה) [אשכול ב' בלבד]	ניתוח המערכת המפלגתית בישראל של תחילת המאה ה-21	הנתונים המופיעים בחומרי הלמידה אינם מעודכנים ומקשים על יישום הנלמד במציאות הפוליטית של היום	מפלגות בישראל

הפניות לחומרי הלמידה המופיעים ברשת:

חוק השבות, רות גביון:

<http://www.metzilah.org.il/webfiles/fck/File/shvut%202nd%20printing%2003.pdf>

סקסטים חוקתיים:

המכון לאסטרטגיה ציונית:

דברי מבוא והסבר על ההצעה כולה:

http://www.izs.org.il/heb/default.asp?father_id=169&catid=198#

סעיפים 1-31 בתוך ההצעה המלאה:

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך

רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفطيش على تعليم المدنيات

<http://izs.org.il/userfiles/izs/pdf/20%20החוקה%20של%20המכון%20לאסטרטגיה%20צינונית.pdf>

המכון הישראלי לדמוקרטיה:
דברי מבוא ורקע להצעת החוקה כולה:

<http://www.idi.org.il/PublicationsCatalog/Pages/Consti/index.htm>

סעיפים 1-40:

<http://www.idi.org.il/PublicationsCatalog/Pages/Consti/part%202.htm>

חוקת עדאללה:

סעיפים 1-6, 17-18, 21-53

http://www.adalah.org/heb/democratic_constitution-h.pdf

מפת המפלגות בישראל:

http://www.idi.org.il/Parliament/2009/Pages/2009_63/D/d_63.aspx

סרגיו דלה-פרגולה, נתונים עדכניים על העם היהודי בתפוצות [אשכול א' בלבד] טבלה בעמ' 10 **מתוך הערכה שנתית המכון לתכנון עם יהודי**, טבלת נתונים עם הסבר בתוך **דמוגרפיה ועמיות יהודית** עמ' 81

הפריטים האחרים (שאינם זמינים ברשת) יועלו לאתר.

כמו כן יופיעו **באתר** לגבי כל פריט:

עיבוד התכנים להוראה מטרות ההוראה, הצעה לדגם הוראה המשלב תכנים ומיומנויות, שאלות לדוגמא, תרגום לערבית

נספח ד' : מחוון בסיסי עדכני למטלות הביצוע, תשע"א

מסגרת העבודה: דרך החשיפה לתופעה הכללית בה תעסוק הקבוצה / הכתה
אפשרויות שונות: סיפור מסגרת – כיתתי או קבוצתי; הרצאה / סרט / סדנה לימודית / מאמר עמדה / סיור שעוסקים בתופעה אזרחית כללית.

<ul style="list-style-type: none"> ✓ תאור התופעה הכללית [כפי שנחשפה בפני התלמידים] ✓ הבעיה ממוקדת ובהירה ✓ נעשה שימוש נכון במושגים הנדרשים ✓ עכשווית ואותנטית ✓ מזמנת פתרון מעשי המבטא מעורבות אזרחית-חברתית 	<p>מבוא והצגת הבעיה</p> <p>עד 10%</p>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ בחירת 2- 3 מקורות עדכניים, אמינים ורלוונטיים. [מקורות ביבליוגרפיים = כל סוגי הטקסטים: כתובים ולא כתובים (סרטים דוקומנטריים, הרצאות מקצועיות ועוד)]¹⁴ ✓ המקורות מבהירים את הבעיה ומאפשרים למקד אותה ✓ הצגה תמציתית של המידע הרלוונטי מכל אחד מהמקורות וסיכום הסקירה תוך מיזוג המידע והדגשת ההיבט האזרחי [שימוש בשפה אזרחית / קישור למושגים באזרחות] ✓ ציון המקורות עליהם מתבססת הסקירה באמצעות הערות שוליים¹⁵. ✓ ניסוח ממוקד של הבעיה הנבדקת לאור ממצאי סקירת הספרות 	<p>בדיקה עיונית - סקירת ספרות</p> <p>עד 25%</p>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ התייחסות לבעיה הנבדקת ✓ בחירה מנומקת של הכלי לאיסוף נתונים¹⁶ ✓ השטח הנבדק אכן מתאים לסוגיה הנבדקת. ✓ השימוש בכלי הבדיקה ברור ובהיר ומתייחס לבעיה הנבדקת ולתובנות שעלו מסקירת הספרות. ✓ כלי הבדיקה סיפק נתונים הנדרשים להבנת הבעיה שבה עוסקים ולהתוויית דרך לפתרון הבעיה. ✓ הצגת הממצאים: הצגה בהירה - חזותית או מילולית - של עקרי הממצאים. 	<p>בדיקה מעשית - בניית כלי איסוף הנתונים והצגת ממצאים</p> <p>עד 20%</p>

¹⁴ שימוש במקורות שאינם כתובים מחייב עבודת הכנה וסיכום: שימוש בכלים אלה ייעשה תוך דיון הכנה, מילוי דף צפייה ודיון קבוצתי בעקבות הצפייה / ההאזנה לעיבוד התכנים שעלו בהרצאה

¹⁵ כולל המקורות הלא כתובים: התלמיד נדרש לכתוב את מלוא הפרטים של הסרט /המרצה ונושא הסרט /ההרצאה (השם של המרצה / יוצר הסרט, ההתמחות האקדמית / המקצועית והעיסוק שלו, שם ונושא ההרצאה / הסרט).

¹⁶ אפשרויות שונות, כולל יציאה מאורגנת לסיור אזרחי הכולל דף מובנה לעריכת תצפית בהלימה לבעיה הנבדקת

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفطيش على تعليم المدنيات

<p>✓ הצגת טיעון המתבסס על עיבוד הממצאים שנאספו במסגרת סקירת הספרות והבדיקה בשטח . הטיעון כולל: הצגת הבעיה הממוקדת (=טענה) נימוק/ים המתבסס על הבדיקה העיונית נימוק/ים המתבסס על הבדיקה המעשית מסקנה המוצגת בצורה משכנעת ותורמת להתוויית דרך לפתרון. ✓ ציון מספר פתרונות מעשיים הנותנים מענה לבעיה המבוססים על המסקנות [התייחסות לשאלה: מה יש לעשות כדי לפתור את הבעיה] ✓ נימוק לפתרון שנבחר כולל התייחסות ליתרונות וחסרונות ביחס לפתרונות האחרים שצוינו. ✓ בחירת תוצר המבטא את הפתרון המעשי לבעיה שנבדקה, תוך נימוק הבחירה בתוצר בצורה ברורה ומשכנעת [התייחסות לשאלה מי צריך ליישם את הפתרון המוצע ומהו האמצעי הטוב ביותר להעברת המסר] ✓ הצגת התוצר ✓ הצגת הדרך בה הועבר / ניתן להעביר את התוצר למענו (לגורם האזרחי אליו הוא מופנה) [התייחסות לשאלה: כיצד נגרום לכך שהפתרון אכן יתרחש? ביצוע הצעד הראשון לכיוון יישום הפתרון]</p>	<p>מסקנות פתרון ותוצר עד 25%</p>
<p>✓ העבודה הכתובה – מבט על ✓ מקורות המידע בהם נעשה שימוש בסקירת הספרות מצוינים בסוף העבודה על פי הכללים הנהוגים ברשימה ביבליוגרפית ✓ עמידה בלוח זמנים</p>	<p>העבודה הכתובה עד 5%</p>
<p>מספר אפשרויות¹⁹: ✓ רפלקציה אישית - בכתב ובע"פ – לאורך כל התהליך, כולל מפגשים קבוצתיים בשני צמתי מפגש: אחרי סקירת ספרות ובתום העבודה. ✓ מפגש הגנה על העבודה בתום התהליך: מפגש מובנה של הקבוצה עם מורה בקר²⁰, שבו יתבקש כל תלמיד לענות על שאלות שיופנו אליו ולהגן על עבודתו. ✓ בוחן רפלקטיבי אישי בכתב – עם שאלות ייחודיות לכל קבוצה ולכל פרט בקבוצה.</p>	<p>הגנה על העבודה ציון אישי¹⁷ עד 15%¹⁸</p>

¹⁷ מורה רשאי, אם התברר לו במסגרת שלב ההגנה על העבודה שתלמיד לא עבד ולא שיתף פעולה כראוי, להפחית לתלמיד מהציון הקבוצתי על השלב בו לא היה פעיל.

¹⁸ המורה יפחית 10% מהציון הקבוצתי לתלמיד שלא מבצע כלל את שלב ההגנה על העבודה .

¹⁹ בנספח נפרד יימצא פירוט ביצוע ההגנה על העבודה: שאלונים רפלקטיביים / יומני למידה לאורך תהליך העבודה ו/או שאלונים מובנים למפגש בקרה בתום העבודה ו/או שאלות רפלקטיביות לבוחן אישי

²⁰ המורה המנחה או מורה עמית

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفطيش على تعليم المدنيات

נספח ה' – רשימת השתלמויות הטמעת 2 יח"ל בפסגות ברחבי הארץ תשע"א

מזריך מרכז ודרך הרשמה	יום	מטרה	קהל יעד	סך ש'	יישוב
דנה שטרקמן	*מינואר	הטמעת תי"ל 2 י"ל	חטי"ע	20	אילת
אסנת סברון - בפסגה	רביעי 27.10	הטמעת תי"ל 2 י"ל	חטי"ע	28	אשדוד
אהרון שוסטק - בפסגה	שני 22.11	הטמעת תי"ל 2 י"ל	חטי"ע	28	באר-שבע
אשרף סביחאת - בפסגה	שני 18.10	הטמעת תי"ל 2 י"ל	חטי"ע	38	בקה – אלגרביה
שושי יצחקי - בפסגה	שלישי 23.11	הטמעת תי"ל 2 י"ל	חטי"ע	28	חדרה
שרה גוטמן - בפסגה	שני 22.11	הטמעת תי"ל 2 י"ל	חטי"ע	28	טבריה
אשרף סביחאת - בפסגה	רביעי 20.10	הטמעת תי"ל 2 י"ל	חטי"ע	38	טייבה
ענת פיק - בפסגה	רביעי 27.10	הטמעת תי"ל 2 י"ל	חטי"ע	28	ירושלים
מוניר עטאר - בפסגה	שני 1.11	הטמעת תי"ל 2 י"ל.	חטי"ע	28	ירקא
עפרה כדורי – בפסגה	חמישי 4.11	הטמעת תי"ל 2 י"ל	חטי"ע	28	כפר-סבא
נורית צרפתי - בפסגה	שלישי 23.11	הטמעת תי"ל 2 י"ל	חטי"ע	28	מודיעין
ניבאל חמאתי - בפסגה	שלישי	הטמעת תי"ל 2 י"ל.	חטי"ע	38	נצרת
שושי יצחקי - בפסגה	רביעי 24.11	הטמעת תי"ל 2 י"ל.	חטי"ע	28	נתניה
ניבאל חמאתי - בפסגה	שלישי	הטמעת תי"ל 2 י"ל	חטי"ע	38	סכנין
אסתר בוכניק - בפסגה	שני 29.11	הטמעת תי"ל 2 י"ל	חטי"ע	28	פתח-תקווה
אתי אבוחצירה - בפסגה	שני 8.11	הטמעת תי"ל 2 י"ל	חטי"ע	20	קצרין
שרה גוטמן - בפסגה	שני 15.11	הטמעת תי"ל 2 י"ל	חטי"ע	28	קריית-מוצקין
אתי אבוחצירה - בפסגה	שני 8.11	הטמעת תי"ל 2 י"ל.	חטי"ע	28	קריית-שמונה
בלהה אלפרסון - בפסגה	שני 8.11	הטמעת תי"ל 2 י"ל	חטי"ע	28	ראשון-לציון
בלהה אלפרסון - בפסגה	רביעי 27.10	הטמעת תי"ל 2 י"ל	חטי"ע	28	רחובות
אתי אדרי וסימה רוזיליו- בפסגה	שני 25.10	הטמעת תי"ל 2 י"ל.	חטי"ע	28	רמת-גן
עפרה כדורי - בפסגה	שני 1.11	הטמעת תי"ל 2 י"ל	חטי"ע	28	תל-אביב

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفطيش على تعليم المدنيات

נספח ו' – רשימת המדריכים לשנת תשע"א

מפמ"ר אזרחות: אדר כהן, 050-6288937,

דוא"ל adarcoh@education.gov.il

טלפון משרד החינוך: 02-5603599

דוא"ל משרד החינוך: ezrachut@education.gov.il

בלהה גליקסברג, מפמ"רית היסטוריה ואזרחות בחמ"ד, 050-6282363

דוא"ל: bilhagl@education.gov.il

דוא"ל לאישור מורים בוחנים בעל פה לבתי ספר מ"מ ו מ"מ"ד:

nurit.tsarfati@gmail.com

מדריכים להוראת האזרחות תשע"א

שם המדריך	טלפון	נייד	דוא"ל
מחוז צפון			
אתי אבוחצירה		052-2851799	etiabu@adm.telhai.ac.il
שרה גוטמן	04-8767394	050-9767394	lililmn@gmail.com
ניבאל חמאתי		050-5649958	nibal07@gmail.com
חיתאם אשקר		050-9946772	raadashkar3@gmail.com
מוניר עטאר	04-9967615	052-4390181	muniratar@hotmail.com
מחוז חיפה			
אשרף סביחאת		050-6866361	sbaihata@gmail.com
שרה גוטמן	04-8767394	050-9767394	lililmn@gmail.com
חיה קירמאיר	04-6208420	054-4669044	dkirmayer@nana10.co.il
מחוז תל אביב			
אתי אדרי	03-5345657		etyedery@gmail.com
סימה רוזיליו		052-6071030	simarozilio@gmail.com
מחוז תל אביב – אגף שח"ר			
אסתר בוחניק		052-8925228	esterbuchnik@walla.co.il
מחוז מרכז			
שושי יצחקי	09-8610278	050-9511052	shoshiyi@gmail.com
בלהה אלפרסון	03-9658858	050-7766163	billhaa@cet.ac.il
מחוז מרכז – מגזר ערבי			
עות'מאן סרסור		050-7226004	oshmana@hotmail.com
מחוז ירושלים ומנח"י			
רוחמה גבל		054-4884801	gebelru01@gmail.com
ענת פיק		054-8140050	dvash123@gmail.com
ציפי כהן	02-5710598	052-2380238	Tzipit10@walla.co.il
בלהה אלפרסון	03-9658858	050-7766163	billhaa@cet.ac.il
מחוז ירושלים – אגף שח"ר			
איילת פינסקי	08-9206934	054-9930223	ayeletp14@walla.com
מחוז דרום			
אסנת סברון	08-8573317	050-6887759	osnat57@gmail.com
ציפי הורן-שלי	08-9473818	052-3583937	tzipora50@walla.com
אהרון שוסטק	08-6510362		shostaka@walla.com
מחוז דרום – חמ"ד			
עדנה ביתן		054-6373755	ednabi7@walla.com
מחוז דרום - אגף שח"ר			
בת חן פלד	08-6812645	054-5665598	batchen55@gmail.com
כוכי כספי	0779150125	054-5346132	caspi9@bezeqint.net

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

המינהל לחינוך התיישבותי – איזור הצפון			
etiabu@adm.telhai.ac.il	052-2851799		אתי אבוחצירה
המינהל לחינוך התיישבותי – חמ"ד			
vardashalom@walla.com	050-7920629		ורדה שלום
gebeldu01@gmail.com	054-4884801		רוחמה גבל
המינהל לחינוך התיישבותי – איזור הדרום			
dorit@mishmarhanegv.org.il	054-6614420	08-9911420	דורית גזית
מחוז דרום – מגזר בדואי			
sambaders@walla.co.il	054-8081420		סאמי אבו בדר
saeedarawsha@hotmail.com	054-4600203		סעיד דראושה
mossa4u@hotmail.com	050-9545463		מוסא אלעאמור
מגזר דרוזי (ארצי)			
muniratar@hotmail.com	052-4390181	04-9967615	מוניר עטאר
מגזר ערבי - רישיונות הוראה ומעריכי בחינות בגרות (ארצי)			
nibal07@gmail.com	050-5649958		ניבאל חמאתי
מגזר ערבי - חטיבות ביניים (ארצי)			
raadashkar3@gmail.com	050-9946772		חיתאם אשקר
מגזר ערבי - מטלות ביצוע (ארצי)			
sbaihata@gmail.com	050-6866361		אשרף סביחאת
מדריכי חינוך לחשיבה (ארצי)			
osnat57@gmail.com	050-6887759	08-8573317	אסנת סברון
sbaihata@gmail.com	050-6866361		אשרף סביחאת
חטיבות ביניים (ארצי)			
bilhagl@education.gov.il	050-6282363		בלחה גליקסברג
אזרחות מוגבר: מגמות 5 יחידות (ארצי)			
tseela74@gmail.com	052-6991196	0777292535	צאלה שחם
שלהב"ת - אזרחות (שילוב אוריינות)			
ofralez@walla.com	050-5911562		עפרה כדורי
השתלמויות, רישיונות הוראה, חינוך מיוחד (ארצי)			
shoshiyi@gmail.com	050-9511052	09-8610278	שושי יצחקי
מעריכי בחינות בגרות, עולים חדשים, אתר המפמ"ר, ליקויי למידה (ארצי)			
tsarfati@netvision.net.il	054-4644391	08-9703255	נורית צרפתי
פרויקט החקר – 2 יחידות לימוד			
wilstein@bezeqint.net	052-3319812		רוחמה וילשטיין
nibal07@gmail.com	050-5649958		ניבאל חמאתי

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفثيش على تعليم المدنيات